

TALIM TIZIMIGA TASIR ETUVCHI OMILLAR

Muxammadjonov Muslimbek Muxsinjon o'g'li

Talim kafedrası o'qituvchisi

MAQOLA HAQIDA	ANNOTATSIYA
Qabul qilindi: 24-iyun 2025-yil Tasdiqlandi: 26-iyun 2025-yil Jurnal soni: 15 Maqola raqami: 33 DOI: https://doi.org/10.54613/ku.v15i.1213 KLIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА/ KEYWORDS	Ushbu maqolada talim jarayoniga ta'sir etuvchi turli omillar tahlil qilingan. Tadqiqot doirasida 164 nafar o'quvchi ishtirok etgan so'rovnoma natijalari tahlil qilinib, asosiy omillar aniqlangan. Jumladan, oilaviy daromad, zamonaviy darsliklar va texnologiyalarning yetishmovchiligi, o'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar, umumiy qadriyatlar, zamonaviy texnologiyalar ta'siri, hamda, chet tillarini bilish darajasi kabi omillar talim sifati va samaradorligiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatishi aniqlangan. Tadqiqot natijalari talim tizimining yanada takomillashtirilishi uchun ushbu omillarni muvofiqashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Kirish. Talim tizimi jamiyatning rivojlanishida eng muhim omil hisoblanadi. O'zgaruvchan ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy va texnologik sharoitlarda talim tizimining samaradorligini oshirish, nafaqat o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini, balki butun jamiyatning kelajakdagi muvaffaqiyatlarini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Bugungi kunda talim tizimining samaradorligi bir qator omillarga bog'liq bo'lib, bu omillar o'zaro chambarchas bog'langan holda talim jarayoniga ta'sir qiladi.

"Oldimizda turgan eng muhim va dolzarb masalalardan biri – **yuksak ma'naviyatli, zamonaviy bilim va kasb-hunarlariga, o'z mustaqil fikriga ega bo'lgan yoshlarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar** ruhida tarbiyalashdan iborat ekanini barchamiz yaxshi tushunamiz"¹ deb ta'kidladi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoev.

Va shu o'rinda ijtimoiy omillar, iqtisodiy resurslar, madaniy qadriyatlar va texnologik innovatsiyalarning talim tizimidagi o'zaro ta'siri uning samaradorligini belgilovchi muhim omillarni tashkil etadi. Misol uchun, ijtimoiy sharoitlar va oila holati o'quvchilarning o'qishga bo'lgan motivatsiyasini shakllantiradi, iqtisodiy resurslar talim tizimining infratuzilmasi va o'qituvchilarning malakali tayyorgarligiga ta'sir qiladi, madaniy qadriyatlar talim mazmunini va metodologiyasini shakllantiradi, texnologik yutuqlar esa talim jarayonining interaktiv va global imkoniyatlarini yaratadi.

Talim tizimining samaradorligini oshirish uchun ushbu omillarni chuqurroq o'rganish va ularning ta'sir mexanizmlarini tahlil qilish zarur. Shu bois, talim tizimiga ta'sir etuvchi omillarni tahlil qilish va ularni optimallashtirish, talim sohasidagi siyosatni samarali yo'naltirishda muhim ahamiyatga ega. Bu maqolada talim tizimiga ta'sir etuvchi asosiy omillarni ko'rib chiqamiz va ularga ta'sir qiluvchi omillarni yaxshilash bo'yicha takliflar beramiz.

Maqolaning maqsadi – talim tizimining samaradorligiga ta'sir etuvchi asosiy omillarni aniqlash, ularning o'zaro aloqasini tahlil qilish va talim tizimini yaxshilash bo'yicha amaliy takliflarni ishlab chiqishdir. Shuningdek, bu omillarni samarali boshqarish, talim tizimini jamiyatning ehtiyojlariga moslashtirish va uning global talablarga javob berishini ta'minlashga qaratilgan strategiyalarni ishlab chiqishning zarurligini ko'rsatishdir.

Shu tarzda, talim tizimi o'zgaruvchan dunyo sharoitiga mos ravishda rivojlanib borish uchun nafaqat xalqaro tajribalarni inobatga olish, balki ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy va texnologik omillarni sinxron ravishda boshqarish muhimdir. Bu esa talim tizimining samaradorligini oshirish va kelajakdagi o'quvchilarni muvaffaqiyatli va barqaror rivojlanish uchun tayyorlash imkonini yaratadi.

Adabiyotlar tahlili. Talim tizimiga ta'sir etuvchi omillarni o'rganish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar turli yo'nalishlarda amalga oshirilgan. Ushbu adabiyotlar tahlilida, talim tizimiga ta'sir etuvchi ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy va texnologik omillarni yoritishga qaratilgan muhim asarlar va ilmiy maqolalar keltiriladi. Tahlilning maqsadi – mavjud tadqiqotlarni umimlashtirish va talim tizimini yaxshilashga qaratilgan usullarni aniqlashdir.

Ijtimoiy omillar. Ijtimoiy omillar talim tizimining samaradorligiga bevosita ta'sir qiladi. O'quvchilarning o'zgaruvchan ijtimoiy sharoitlari, oilaviy ahvoli va jamiyatdagi tengsizlik talimga bo'lgan munosabatni shakllantiradi. U.Z.Shamanova o'zining "Talim qonunchiligidagi islohotlarning bugungi kundagi ahamiyati" nomli tadqiqotida, bugungi kundagi O'zbekiston Respublikasi talim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar tahlili shuningdek ushbu islohotlarning bugungi kundagi ahamiyati hamda uning jamiyatdagi o'rni va roli tahlil qilingan. Bundan tashqari ushbu maqolada oliy talim tizimida qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar huquqiy jihatdan keng tahlil qilingan. Bundan tashqari talim tizimini va sifatini takomillashtirish yuzasidan keng xorijiy tajriba o'rganilgan. Ushbu tahlillar natijasida O'zbekiston Respublikasi talim tizimi takomillashtirish yuzasidan o'zining fikr va mulohazalarini bergan

S.F. Salaydinova va A.S. Isakova "Talim xizmatlarining ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari" nomli maqolasida talim xizmatlarining mohiyati va mazmuni, ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari, talim xizmatlarining o'ziga xos xususiyatlari ochib bergan hamda talim xizmatlarini rivojlantirishda muallif tomonidan ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan

Iqtisodiy omillar. Iqtisodiy omillar talim tizimining barqarorligini va samaradorligini ta'minlashda asosiy ahamiyatga ega. X.F. Sadikova va A.S. Isakovalarning "Oliy o'quv yurtlari professor-o'qituvchilariini moddiy rag'batlantirishning samaradorligini oshirish masalalari" nomli maqolasida oliy o'quv yurtlari professor-o'qituvchilariini moddiy rag'batlantirishning samaradorligini oshirish masalalari bo'yicha mualliflar tomonidan fikr-mulohazalar keltirilgan. Qolaversa, bugungi kunda talim xizmatlari bozorida raqobat muhitida professor-o'qituvchilariini moddiy rag'batlantirishning samaradorligini oshirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ta'kidlangan

Bundan tashqari, iqtisodiy yordam va stipendiyalarni ko'paytirish o'quvchilarga talim olish imkoniyatlarini kengaytiradi. N.R. Aliev A.T. Yuldashev "Talim xizmatlari marketingining o'ziga xos xususiyatlar" nomli maqolasida oliy talim tizimida marketingni o'rni, oliy talim raqobatbardoshligini oshirishda talim xizmatlari marketingining asosiy vazifalarini belgilash va ularni amalga oshirish yo'llari bayon etilgan. Shuningdek, oliy talim muassasalar faoliyatida talim xizmatlarini o'ziga xos jihatlarni aniqlash va baholash bo'yicha fikirlar bildirilgan.

Madaniy omillar. Madaniy omillar, o'quvchilarning qiziqishlari va talimga bo'lgan munosabatini shakllantirishda katta ahamiyatga ega. G. Bozorova, G. Ulug'berdiyeva, Artiqova A. "Ommaviy madaniyat" ning salbiy ta'siri va uning oldini olish yo'llari" maqolasida kelajagimiz bunyodkorlari bo'lmish yoshlarimizning talim va tarbiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatayotgan "ommaviy madaniyat" bugun barchamizni hushyorlikka chaqirishi va globallashtirish tomon intilayotgan yoshlarimiz har qanday "yangilik" ham yaxshilik keltirmasligi xususida o'ylab ko'rishlari qolaversa "ommaviy madaniyat"ning millat kelajagiga ta'siri, unga qarshi mafkuraviy immunitet yaratish yo'llari, shuningdek, mamlakatimizda bu borada olib borilayotgan ma'naviy-targ'ibot ishlari xususida fikr yuritilgan.

¹ Mirziyoev Sh.M. tadbirkorlar va ish bilarmonlar harakati-O'zbekiston Liberal-demokratik partiyasining VIII s'ezidagi ma'ruzasi. 21 oktyabr, 2016 yil. "Xalq so'zi", 2016 yil 22 oktyabr.

X.T.Tashmetovning “Global yutuqlardan foydalanishda milliy g’oyaning samaradorligini oshirish mexanizmlari” maqolasida esa bugungi global o’zgarishlar davrida ijtimoiy hodisaning har bir mohiyatini yanada chuqurroq anglash, uning xususiyatlarini har tomonlama o’rganish lozimligi, bunda esa milliy g’oya umummilliy dastur bo’lib xizmat qilishi hamda global o’zgarishlar davrida —Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari|| degan dasturiy g’oyani yoshlarning ongiga, qalbiga va ichki dunyosiga singdirish, ularni ona yurtga sadoqat ruhida tarbiyalash to’g’risida o’zining fikr va mulohazalarini bayon etgan.

Texnologik omillar. Zamonaviy texnologiyalar ta’lim jarayonini tubdan o’zgartirishga imkon yaratdi jumladan X.X.Muratovning “Elektron ta’lim resurslari va multimediali elektron o’qitish vositalari orqali ta’lim muhitining rivojlanishi” nomli maqolasida ta’limda fan va ishlab chiqarish bilan integrasiyasining asosli mexanizmlarini ishlab chiqish, uni amaliyotga joriy etish. Mustaqil masofaviy ta’lim tizimi bilan bilim olishni individuallashtirish texnologiyasini ishlab chiqish va axborot texnologiyalari asosida elektron ta’limdan foydalangan holda talabalar o’qishini jadallashtirish. O’quv jarayonini elektron ta’lim asosida tashkil etish, shu jumladan, o’quv materiallarini bayon etishni takomillashtirish tamoyillariga ma’lum o’zgartirishlar kiritish haqida so’z boradi.

Bundan tashqari, masofaviy ta’lim va onlayn kurslar texnologiyalarining ta’limdagi o’rnini yanada kuchaytirdi. M.Sh.Yusupovanning “Oliy ta’lim muassasalarida masofaviy ta’limni o’qitish tizimlari va amaliy imkoniyatlari” nomli maqolasida, onlayn ta’limning ta’lim tizimiga qo’shgan hissasini yoritadi. Qolaversa masofaviy ta’lim va uni oliy ta’lim muassasalarida o’qitishda virtual ta’limni boshqarish tizimlari mazmuni, vazifasi, foyda va kamchiliklari, ularning amaliy imkoniyatlari bo’yicha fikrlar yoritilgan.

Ta’lim tizimiga ta’sir etuvchi omillarni o’rganish bo’yicha mavjud adabiyotlar tahlili ta’lim sohasining ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy va texnologik jihatlaridan qamrab olishini ko’rsatadi. Har bir omil alohida ahamiyatga ega bo’lib, ularning o’zaro ta’siri ta’lim tizimining samaradorligini shakllantiradi. Kelajakda ta’lim tizimini takomillashtirish va rivojlantirish uchun bu omillarni sinxron ravishda boshqarish zarur. Adabiyotlar tahlili, ayniqsa, ta’lim siyosati, moliyaviy yordam, madaniy qadriyatlar va texnologiyalarni optimallashtirish yo’nalishlarini belgilashda asosiy manba bo’lib xizmat qiladi.

Metodologiya. Ushbu maqolada ta’lim tizimiga ta’sir etuvchi omillarni o’rganishda tizimli tahlil metodologiyasi qo’llanilgan. Tizimli tahlil metodologiyasi — bu muammoning turli tomonlarini o’rganish va ularni bir-biri bilan bog’liq holda tahlil qilishga asoslangan ilmiy usuldir. Ta’lim tizimi murakkab va ko’p qirrali bo’lib, undagi har bir omil o’zaro aloqada bo’lib, tizimning samarali ishlashiga ta’sir ko’rsatadi. Shu sababli, ushbu maqolada quyidagi metodlar qo’llanilgan:

Adabiyotlarni tahlil qilish: Maqolani yozish jarayonida mavjud ilmiy manbalar, kitoblar, maqolalar va tadqiqotlar asosida ta’lim

tizimiga ta’sir etuvchi omillarni tahlil qilish amalga oshirildi. Bu usul orqali ilgari o’rganilgan natijalar, nazariyalar va mavjud tasniflashlar bir joyga jamlandi va muammoning holati aniqlandi. Shuningdek, ta’lim tizimiga ta’sir etuvchi ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy va texnologik omillar haqidagi ilmiy fikrlar o’rganildi.

Kvantitativ va sifatli tadqiqotlar: Ta’lim tizimiga ta’sir etuvchi omillarni chuqurroq tahlil qilish uchun ikki turdagi tadqiqot usullari qo’llanildi:

a.Kvantitativ tadqiqotlar orqali anketalar va so’rovnomalarda yordamida o’quvchilar, o’qituvchilar, ta’lim muassasalari rahbarlari va ota-onalardan olingan statistik ma’lumotlar tahlil qilindi. So’rovnomalarda yordamida ta’lim tizimi, o’qitish metodlari, resurslar va omillar haqidagi fikrlar yig’ilgan.

b.Sifatli tadqiqotlar orqali intervyular va ochiq suhbatlar o’rnatildi, bu esa ta’lim tizimining ijtimoiy, madaniy va texnologik jihatlarini yanada chuqurroq tushunishga imkon berdi. O’quvchilar, o’qituvchilar va ota-onalar bilan olib borilgan suhbatlar orqali ta’lim tizimiga ta’sir etuvchi omillarni ijtimoiy va madaniy kontekstda o’rganish maqsad qilingan.

Tizimli tahlil: Ta’lim tizimi murakkab tizim bo’lib, undagi har bir element bir-biri bilan aloqada ishlaydi. Shuning uchun, tizimli tahlil metodologiyasi orqali ta’lim tizimining barcha omillari va ularning o’zaro bog’liqligi o’rganildi. Tizimli tahlil, ta’lim tizimining ichki va tashqi omillarini aniqlash va ularga ta’sir etuvchi barcha elementlarni bir tizim sifatida ko’rib chiqish imkonini beradi. Masalan, o’qituvchining mahorati, o’quvchilarning ijtimoiy sharoitlari, texnologik vositalar va davlat siyosatining ta’siri o’zaro qanday bog’lanishini aniqlash.

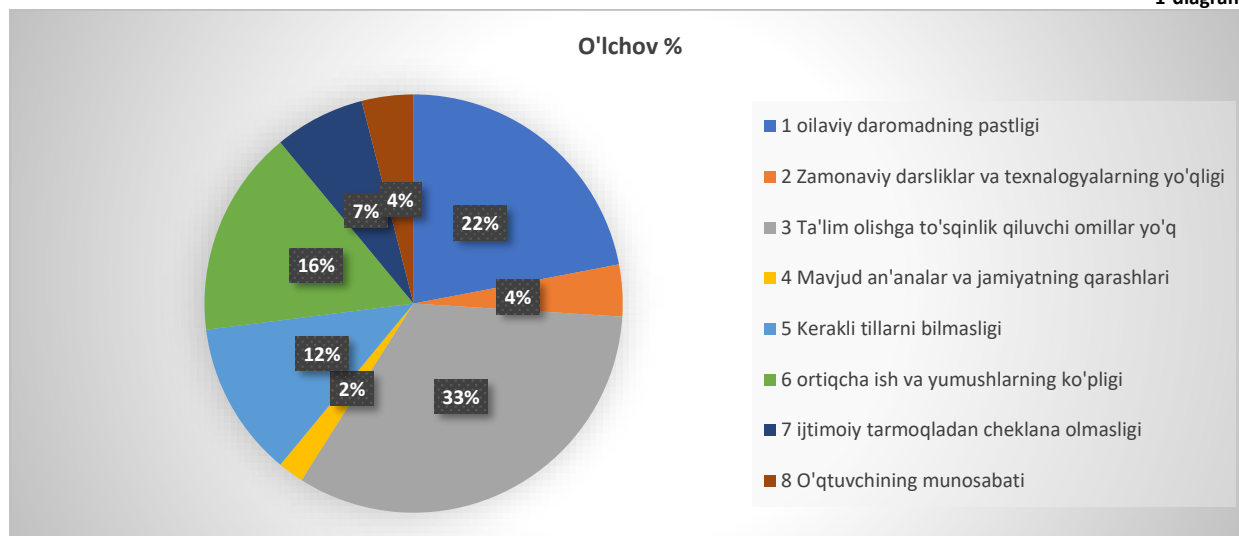
Shunday qilib, metodologiya bo’limi ta’lim tizimiga ta’sir etuvchi omillarni yanada chuqurroq va kompleks tarzda tahlil qilishni ta’minladi. Har bir metod o’zining aniq vazifasini bajardi va maqola natijalarini shakllantirishda muhim rol o’ynadi.

Natijalar. Maqolada olingan natijalar bir nechta metodologiyalar asosida to’plangan ma’lumotlar, statistik tahlillar, intervyular va anketalar yordamida aniqlangan. Anketaga bo’yicha savol quyidagicha bo’ldi: Sizning yaxshi ta’lim olishingizga to’sqinlik qiluvchi omilni belgilang? Va quyidagicha variantlar talabalarga taqdim etildai:

1. Oilaviy daromadning pastligi.
2. Zamonaviy darsliklar va texnologiyalarning yo’qligi.
3. Ta’lim olishga to’sqinlik qiluvchi omillar yo’q.
4. Mavjud an’analar va jamiyatning qarashlari.
5. Kerakli tillarni bilmasligingiz.
6. Holatingizda ortiqcha ish va yumushlarning ko’pligi.
7. O’zingizni iqtisodiy tarmoqlardan cheklay olmasligingiz.
8. O’qituvchilarni sizga bo’lgan munosabati.

Ushbu so’rovnomada 164 nafar o’quvchilar ishtirok etishdi va yuqoridagi so’rov bo’yicha quyidagi asosiy natijalar olindi. Quyidagi 1-diagrammada ularning nisbatlarini ko’rishimiz mumkin.

1-diagramma

Oila va Ijtimoiy Sharoitlarning Ta’siri: Ijtimoiy omillar, ayniqsa, o’quvchilarning oila holati, ijtimoiy muhit va jamiyatdagi darajasi ta’lim tizimining samaradorligiga bevosita ta’sir qiladi. Olingan natijalarga ko’ra, o’quvchilar o’z oila holatiga qarab turli xil imkoniyatlarga ega

bo’lib, bu ta’lim olish jarayonida ularning muvaffaqiyatiga ta’sir qiladi. Anketalar orqali olingan javoblarga ko’ra, ijtimoiy holati past bo’lgan o’quvchilar ko’proq qo’shimcha yordam va resurslarga muhtoj

ekanliklari ko'rsatildi. **Misol:** O'quvchilarning 22% i, agar oila daromadi past bo'lsa, ta'lim olishda qiyinchiliklarga duch kelishlarini ta'kidadi.

O'quvchilar va O'qituvchilar O'rtasidagi Aloqa: O'qituvchilar bilan o'quvchilar o'rtasidagi ijtimoiy aloqalar ham ta'lim tizimining samaradorligiga ta'sir qiladi. So'rovnoma natijasida o'quvchilarning 4% o'qituvchilar bilan chiqisha olmagan natijasida fanlarni o'zlashtirishi qiyinlashganini bildirgan.

Vaqt taqsimotining ta'siri: Albatta bilim o'rganuvchidan unga vaqt ajratishni hamda muntazamlikni talab qiladi. O'quvchilar orasida o'tkazilgan so'rovnoma turli hil sabablarga ko'ra ijtimoiy, oilaviy va boshqa yumushlarning ko'pligidan o'quvchilarning 16% bilim olishga vaqt ojrata olmasliglarini bildirishgan.

Moliyaviy Resurslarning Ta'siri: Ta'lim tizimiga ta'sir etuvchi iqtisodiy omillar, asosan, moliyaviy resurslarning mavjudligi, o'qituvchilarning maoshi, o'quv materiallarining yetarli emasligi va ta'lim texnologiyalariga bo'lgan ehtiyoj bilan bog'liq. Tahlil natijasida, ta'lim tizimida resurslarning taqchilligi o'quvchilarning o'qish imkoniyatlarini cheklashga olib keladi. **Misol:** So'rovnoma natijasida o'quvchilarning 4% i, eski darsliklar va zamonaviy texnologiyalarning yo'qligi sababli ta'lim sifati pastligini bildirgan.

Madaniy Qadriyatlar va Ta'lim Mazmuni: Madaniy omillar ta'lim tizimining mazmuni va o'qitish metodlariga ta'sir ko'rsatadi. Madaniy qadriyatlar o'quvchilarning o'qishga bo'lgan munosabatini shakllantiradi. Olingan natijalarga ko'ra, o'quvchilarning madaniy qabul qilgan an'analari, o'qish jarayonidagi muvaffaqiyatlariga ta'sir ko'rsatadi. **Misol:** Madaniy qadriyatlar ta'lim mazmunini qabul qilishda muhim rol o'ynaydi. O'quvchilarning 2 % i, o'z madaniyati va an'analarga mos bo'lmagan ta'lim mazmuni bilan o'qish jarayonini qiyinlashtirganliklarini ta'kidlashgan.

Internet va Texnologiyalarning Ta'siri: Texnologik omillar ta'lim tizimida katta rol o'ynaydi. Internet va kompyuter texnologiyalarining ta'lim jarayonida qo'llanilishi o'quvchilarni yanada samarali o'qitishga yordam beradi. Biroq tahlil natijasida, o'quvchilarning 7% i, o'zlarini ijtimoiy tarmoqlarga bo'g'lanib qolganliklari va bu o'z o'qishlariga salbiy ta'sir o'tkazayotganliklarini tan olishgan.

Chet tillarini bilishining ta'siri: Malumki zamonaviy bilimlarni o'zlashtirish o'quvchilardan kerakli tillarni bilishni talab qiladi. O'tkazilgan so'rovnoma qatnashgan o'quvchilarning 12% i o'zlariga kerakli bo'lgan bilimlarni o'zlashtirishda chet tillarni bilmasligi ularning oldilariga to'siq bo'lganini ta'kidlashgan.

Hamda ushbu so'rovnomadan olingan natijalardan quvonarlisi shu bo'ldiki o'quvchilarning 33% i bilim olishlariga hech qanday to'sinlik qiluvchi omillar yo'qligini bildirishgan

Yuqoridagi natijalar shuni ko'rsatadiki, ta'lim tizimiga ta'sir etuvchi omillar bir-biriga chambarchas bog'langan bo'lib, har biri tizimning samaradorligiga katta ta'sir ko'rsatadi. Ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy va texnologik omillarni hisobga olish, ta'limni yanada takomillashtirishga yordam beradi. Shuningdek, ta'lim tizimining samaradorligini oshirish uchun ushbu omillarni o'zaro muvofiqlashtirib ishlatish muhimdir.

MUHOXAMA. Ta'lim tizimining samaradorligi ko'plab omillarga bog'liq bo'lib, bu omillar ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy va texnologik jihatlarni o'z ichiga oladi. Yuqoridagi natijalar shuni ko'rsatdiki, bu omillar o'zaro ta'sir qilib, ta'limning sifatiga va samaradorligiga sezilarli darajada ta'sir qiladi. Boshqa tomondan, ularning har biri o'zining alohida ta'siriga ega va ta'lim tizimini optimallashtirishda ular o'rtasidagi muvofiqlikni ta'minlash zarur.

Ijtimoiy va texnologik omillar

Olingan natijalarga ko'ra, o'quvchilarning oila holati va ijtimoiy sharoitlari ta'lim tizimining samaradorligiga bevosita ta'sir qiladi. O'quvchilarning ijtimoiy holati ularning o'qishga bo'lgan motivatsiyasini shakllantiradi, bu esa o'z navbatida ta'lim jarayoniga bevosita ta'sir qiladi. Ijtimoiy imkoniyatlar va oila daromadining pastligi bilan bog'liq muammolar ko'plab o'quvchilar uchun ta'lim olishda to'siqlar yaratadi.

Shu o'rinda, davlat va ta'lim muassasalarining o'quvchilarga qo'shimcha yordam ko'rsatishi, masalan, bepul o'qish resurslarini taqdim etish yoki oila holatiga qarab stipendiyalar va grantlar ajratish ta'lim tizimining samaradorligini oshirishi mumkin. Ijtimoiy omillarning ta'siri, ayniqsa, o'qishdagi muvaffaqiyatni ta'minlashda jamoat tashkilotlari va ota-onalar bilan hamkorlik qilishning ahamiyatini yanada oshiradi.

Ta'lim olish jarayonida ta'lim beruvchilar va ta'lim oluvchilar o'rtasida o'zaro mustahkam do'stona aloqa o'rnatilishi zarur albatta bu ko'prikn dastlabki g'ishlarini qo'yish va uni mustahkamlab turish

o'rgatuvchining zimmasiga tushadi, o'quvchilarni ishonitirish va ularni ta'lim jarayoniga ruhlantirish bularning hammasi nafaqat o'qituvchidan bilim balki psixologiy tajriba o'z harakatida sabr bilan turishni talab qiladi. Bularni o'qituvchilarda rivojlantirish uchun ularga qo'shimcha turli hil kasbiy trening larni kuchli mutahassislar tomonidan o'tkazdirilishi maqsadga muvofiq.

Qolaverasa olingan natijalarga tayansak ba'zi o'quvchilarning bilim olishiga ulardagi vaqt yetishmasligi va kun tartibini to'g'ri kelmasligi ko'rishimiz mumkin. Albatta har qanday o'rganish jarayoni vaqt talab qilishini hisobga olsak ularga online resurslarni qulaylashtirish va tizimlashtirish ularning ta'lim olishini bir muncha yengillashtiradi.

Texnologiyaning rivojlanishi ta'lim tizimiga yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Internet, kompyuter texnologiyalari va raqamli o'quv resurslarining o'quv jarayoniga qo'llanilishi ta'lim sifatini oshirishi mumkin. O'quvchilarning texnologiyalarni qo'llab-quvvatlashda yuqori darajada qiziqish bildirganliklari anketalardan aniq ko'rinmoqda. Shunga qaramay, texnologiyalarni joriy etishda o'qituvchilarning tayyorgarligi va ularning texnologiya vositalaridan samarali foydalanishlari katta ahamiyatga ega.

Yuqoridagi natijalarga ko'ra, texnologik infratuzilmaning mavjudligi va o'qituvchilarning texnologiyalarga moslashish darajasi ta'lim tizimining samaradorligiga bevosita ta'sir qiladi. Shuning uchun, o'qituvchilarni texnologiyalarga o'qitish va ularga raqamli vositalardan foydalanish ko'nikmalarini o'rgatish zarur. Bundan tashqari, o'quvchilarga texnologiyalardan samarali foydalanish imkoniyatlarini yaratish uchun maktablar va universitetlar zamonaviy raqamli infratuzilma bilan ta'minlanishi kerak.

Iqtisodiy Omillar:

Iqtisodiy resurslarning cheklanganligi ta'lim tizimining samaradorligiga sezilarli ta'sir qiladi. O'quvchilar uchun zarur materiallar, texnologiyalar va o'qituvchilarning professional tayyorgarligini ta'minlash uchun moliyaviy mablag'larning mavjudligi juda muhim. So'rovnomadan olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, moliyaviy resurslarning yetarli emasligi ta'limning sifatiga to'sinlik qiladi. Buning sababi, resurslar cheklangan sharoitda o'qituvchilarga o'qitish metodlarini yangilash yoki qo'shimcha o'quv materiallarini taqdim etish imkoniyati yo'qoladi.

O'quvchilarning moliyaviy yordamga ega bo'lishi esa ularning muvaffaqiyatlariga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiladi. Aytaylik, davlatning ta'limga bo'lgan sarmoyasini oshirish va universitetlar yoki maktablar uchun qo'shimcha grantlar ajratish orqali ta'lim tizimi samaradorligini oshirish mumkin. Shu bilan birga, iqtisodiy yordamning tibbiyot, psixologiya yoki boshqa sohalarida o'qish imkoniyatlarini yaratish ta'lim tizimining ijtimoiy barqarorligini mustahkamlaydi.

Madaniy Omillar:

Madaniy qadriyatlar va an'analari ta'lim tizimi orqali o'quvchilarga qanday bilimlar, ko'nikmalar va munosabatlar berilishi kerakligini belgilaydi. Ta'lim tizimi jamiyatning madaniy ehtiyojlarini hisobga olgan holda shakllanishi lozim. O'quvchilarning madaniy qadriyatlarini ta'lim mazmuniga, metodologiyasiga va o'qituvchilarning yondashuviga ta'sir qiladi. Masalan, madaniyatlararo ta'lim, ko'p millatli jamiyatlarda o'quvchilarga o'zaro hurmat va bag'rikenglikni targ'ib qilishda muhim o'rin tutadi.

Shu bilan birga, jamiyatdagi madaniy o'zgarishlar ta'limga yangi ehtiyojlarini keltirib chiqaradi. Xususan, globalizatsiya va texnologiyalarning ta'siri, jamiyatdagi an'analari va qadriyatlarini qayta ko'rib chiqishga olib kelmoqda. Madaniy integratsiya va global dunyoviy ta'limga e'tibor berish ta'lim tizimini yaxshilashda samarali yechim bo'lishi mumkin. O'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasidagi madaniy farqlarni hisobga olish va ularni o'qitishda e'tiborga olish, ta'lim tizimining samarali ishlashiga yordam beradi.

Ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy va texnologik omillar ta'lim tizimining samaradorligiga birgalikda ta'sir ko'rsatadi. Har bir omil o'z-o'zidan alohida rol o'ynasa-da, ular bir-birini to'ldiradi va ta'lim tizimini yanada samarali qilish uchun birgalikda ishlashlari zarur. Masalan, iqtisodiy resurslar yetarli bo'lsa, o'quvchilarga zamonaviy texnologiyalar va ta'lim materiallari taqdim etilishi mumkin, bu esa ularning ta'limdagi muvaffaqiyatini oshiradi.

Xulosa. Ta'lim tizimiga ta'sir etuvchi omillar, uning samaradorligini belgilovchi muhim faktorlar sifatida bir-biri bilan chambarchas bog'langan va ta'lim jarayonining har bir bosqichida o'z izini qoldiradi. Ushbu omillarni chuqur tahlil qilish ta'limning umumiy sifatini oshirishda samarali choralar ko'rishga imkon yaratadi.

Ijtimoiy omillar, ayniqsa, oila holati va ijtimoiy sharoitlar ta'lim tizimining samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. O'quvchilarning ijtimoiy ahvoli ularning ta'lim olishga bo'lgan motivatsiyasini shakllantiradi. Shuning uchun ta'lim tizimining samaradorligini oshirishda ijtimoiy yordam va qo'llab-quvvatlash tizimlari muhim ahamiyat kasb etadi. Oila va jamiyatning ta'limga bo'lgan munosabati o'quvchilarning o'qishdagi muvaffaqiyatini belgilaydi.

Iqtisodiy omillar ta'lim tizimining asosiy resurslarini ta'minlaydi. O'qituvchilar uchun maoshlar, o'quv materiallari va texnologiyalarga bo'lgan ehtiyoj, ta'limning sifatini aniqlovchi omillardan biridir. Moliyaviy resurslarning yetarli emasligi ta'lim tizimining samaradorligini pasaytiradi, shuning uchun ta'limga ko'proq iqtisodiy sarmoya kiritish zarur. O'quvchilarga qo'shimcha moliyaviy yordam va grantlar ajratish orqali ta'limning tenglik asosida rivojlanishini ta'minlash mumkin.

Madaniy omillar ta'lim tizimining mazmuni va metodologiyasiga ta'sir qiladi. Madaniy qadriyatlar va an'analar o'quvchilarning o'qishga bo'lgan munosabatini shakllantiradi va o'qitish usullariga yo'naltirishni belgilaydi. Ta'lim tizimi jamiyatning madaniy ehtiyojlarini inobatga olgan holda shakllanishi lozim. Madaniy integratsiya va jamiyatdagi madaniy farqlarni hisobga olish ta'lim tizimini yanada boyitadi va diversifikatsiyalashadi.

Texnologik omillar, ayniqsa, internet va zamonaviy texnologiyalarning ta'lim tizimida qo'llanilishi ta'limning samaradorligini oshirishga katta imkoniyat yaratadi. Biroq, texnologiyalarni samarali qo'llash uchun o'qituvchilarning tayyorgarligi va zamonaviy infratuzilma talab etiladi. O'quvchilar uchun texnologiyalarga erkin kirish imkoniyatlari yaratish, ta'limni samarali o'qitishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi.

Yuqoridagi natijalar ta'lim tizimining samaradorligini oshirish uchun ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy va texnologik omillarni sinxron ravishda boshqarish zarurligini ko'rsatadi. Har bir omil o'z-o'zidan alohida ahamiyatga ega, ammo ularning o'zaro muvofiqligi ta'lim jarayonining muvaffaqiyatini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Shu sababli, ta'lim tizimini rivojlantirishda ijtimoiy yordam tizimlari, iqtisodiy sarmoyalar, madaniy qadriyatlar va texnologik innovatsiyalarni birgalikda ishlatish zarur.

Kelajakda, ta'lim tizimini yanada takomillashtirish uchun bu omillarni chuqurroq o'rganish va ularni samarali tarzda integratsiyalash kerak. Har bir omilni yaxshilashga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar ta'lim sifatini oshirishi, o'quvchilarga yanada yaxshi ta'lim olish imkoniyatlarini yaratishi mumkin. Shu bilan birga, ta'lim tizimining

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sh.M.Mirziyoev. "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz". -Toshkent: O'zbekiston, 2016.- 56b.
- 2.N.K Yo'ldoshev, G.E.Zaxidov. "Menejment" darslik -Toshkent: "O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati" nashriyoti, 2018.-392 b.
- 3.G. Bozorova, G Ulug'berdiyeva, Artiqova A. ""Ommaviy madaniyat" ning salbiy ta'siri va uning oldini olish yo'llari" maqola.
- 4.X.T.Tashmetov "global yutuqlardan foydalanishda milliy g'oyaning samaradorligini oshirish mexanizmlari" maqola.
- 5.U.Z.Shamanova "Ta'lim qonunchiligidagi islohotlarning bugungi kundagi ahamiyati" maqola.
- 6.S.F. Salaydinova va A.S. Isxakova "Ta'lim xizmatlarining ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari" maqola.

global miqyosda raqobatbardoshligini oshirish uchun davlatlar o'rtasida tajriba almashish va samarali ta'lim siyosatini joriy etish zarur.

Xulosa qilib aytganda, ta'lim tizimi faqatgina ma'lum bir omilga bog'liq bo'lmasdan, bir qancha omillar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni hisobga olgan holda yaxshilanishi mumkin. Bu esa ta'lim tizimini yanada samarali va barqaror qilish uchun zarur shartlarni yaratadi.

Takliflari. Ta'lim tizimi samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydigan omillarni hisobga olgan holda, quyidagi takliflarni kiritish mumkin. Ushbu takliflar ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy va texnologik omillarni yaxshilashga qaratilgan bo'lib, ta'lim tizimining umumiy samaradorligini oshirishga yordam beradi.

1. Oila va Ijtimoiy Sharoitlarning ta'lim oluvchilarga salbiy ta'sirini kamaytirish hamda ijobiy ta'sirini oshirish maqsadida. Ota-onalar bilan uchrashuvlar va treninglar o'tgazish, ularga ta'limning bolaga va jamiyatga ta'sirini, bilimsizlikning oqibatlarini chuqur tushuntirish foydali bo'ladi.

2. O'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasidagi aloqani yaxshilash va ularning umumiy maqsadlarni birligini o'quvchilarga o'rgatishni ularga yoshligidan singdirish o'qituvchi ularga yo'l ko'rsatuvchi mayoq ekanligini anglatishga qaratilgan dunyo qarashni shakllantirish.

3. O'quvchi talabalar o'rtasida vaqtni taqsimot qilish ko'nikmalarini yana ham rivojlantirish ularga muhim ishlar nima, foydali va kerak bo'lmagan ishlarni bir-biridan ajratish va o'zlarida bularni qilishga bo'lgan odatlarni rivojlantirish, bu turlangan ishlarning oqibatlari butunlay farq qilishini tushuntirishga qaratilgan ko'rgazmali materyallarni ko'paytirishi vaqt taqsimoti bilan vujudga kelgan muomolarni yengillashtirishga olib keladi.

4. Jamiyatda nafaqat ta'lim sohasi balki boshqa sohalar ham jamiyatda mavjud bo'lgan qadriyatlar va urf odatlar ta'sirida rivojlanadi shu sabab, ta'limga bo'lgan qarashlarni yana ham yuksaltirish maqsadida ilm odamlarini yana ham tanitilsa va oddiy odamlar bilan ko'proq uchrashuvlar tashkil qilinsa ta'lim olishga bo'lgan havas aholi o'rtasida yana ham o'sgan bo'lardi. umumiy Ta'lim Mazmuni

5. Hozirgi glabballashgan dunyoda ilm yo'lida ot choptirish uchun albatta dunyoda daminiad bo'lgan tillarni bilish talab etiladi. Malumki, til o'rganish o'rganuvchidan vaqtni talab qiladi hamda o'rganish qobiliyati har bir inson uchun individualdir chuning uchun ta'lim dargohlarida o'rganuvchilarga moslashuvchan dasturlar o'rgatish yo'lga qo'yilsa til o'rganish bo'yicha natijaviylik ortadi.

Umumiy olganda yuqoridagi takliflar ta'lim jarayonini ma'lum bir darajada samaradorligini oshiradi hamda ta'lim oluvchilarga ta'lim olish jarayonini qulaylashtiradi.

7.X.F. Sadikova va A.S. Isakova "Oliy o'quv yurtlari professor-o'qituvchilariini moddiy rag'batlantirishning samaradorligini oshirish masalalari" maqola.

8.N.R. Aliev A.T. Yuldashev "Ta'lim xizmatlari marketingining o'ziga xos xususiyatlar" maqola.

9.X.T.Tashmetov "Global yutuqlardan foydalanishda milliy g'oyaning samaradorligini oshirish mexanizmlari" maqola.

10.X.X.Muratov "Elektron ta'lim resurslari va multimediali elektron o'qitish vositalari orqali ta'lim muhitining rivojlanishi" maqola.

11.M.Sh.Yusupova "Oliy ta'lim muassasalarida masofaviy ta'limni o'qitish tizimlari va amaliy imkoniyatlari" maqola.